

Tarih ve GÜNCE

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 15 (2024/Yaz), ss. 71-90.

Geliş Tarihi: 21 Mayıs 2024

Kabul Tarihi: 25 Temmuz 2024

Araştırma Makalesi/Research Article*

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bir Yasa Teklifi: Eğlence Amaçlı Kadın Oynatma Eyleminin Yasaklanması Teşebbüsünde Suç ve Ceza İlişkisi Tartışmaları

Bülent KARA**

Öz

Parlamento/Meclis hangi şekilde adlandırılmış, oluşmuş ve toplanmış olursa olsun burada toplanan millet temsilcileri ve onların ele aldığı konular içinden çıktıkları toplumun özelliklerini bünyesinde barındırır. Meclislerde ele alınan sorunlar kadar sorunların giderilmesi adına ileri sürülen çözüm yolları da aynı nispette o toplumun yapısı hakkında çok yönlü bilgiler verir.

Osmanlı-Türk toplumunda “kadın oynatma” diye tanımlanan ve marazi durum olarak görülen bir konunun son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'ndan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne intikal etmesi, yönetimin veya devlet isminin değişmesiyle sorunların kendiliğinden çözümleneceğinin adeta kanıtı olmuştur.

Kadın oynatma; pek çok toplumda, değişik formlarda görülebilen ve Anadolu coğrafyasında özellikle iç bölgelerde sıklıkla karşılaşılan, sosyolojik, psikolojik, ekonomik açılardan incelenmesi gereken bir eğlence (!) türü ve anlayışıdır. Anadolu'da kadın oynatma eylemi, genel olarak yerleşim yerlerinden uzak ve kuytu yerlerde yapılan bir etkinlik olmasına rağmen yarattığı sorunlar itibarıyla mesafe tanımamış ailelerin, toplumun temellerini sarsmış ve devlet otoritesinin başlıca sorunlarından, kanayan yaralarından birisi olmuştur. Durum bu kertede önem arz ettiği içindir ki, her iki Mecliste de konuya temas edilmiş ve mesele çözülmek istenmiştir.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tarih Bölümü, (bulent.kara@ahievran.edu.tr)
bulentkara_04@hotmail.com), (Orcid: 0000-0002-2839-9047).

Bu makale, "Kadın oynatma" meselesinin Mecliste ele alınışından hareketle sosyolojik gerçeklik, çağdaş hukuk kurallarının ortaya koyduğu kurallar ve toplumsal yaşanmışlıklar çerçevesinde sürecin gelişimini yansıtma ve tahlil etme amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kadın oynatmak, Oturak Âlemi, Konya, Abdulhalim Çelebi, Refik (Koraltan) Bey

A Bill in the First Grand National Assembly of Türkiye: Discussions on the Relationship between Crime and Punishment in the Attempt to Ban the Act of Playing Women for Entertainment Purposes

Abstract

Regardless of how the Parliament/Assembly is named, formed and convened, the representatives of the nation gathered here and the issues they deal with embody the characteristics of the society from which they emerge. The solutions put forward to solve the problems as well as the problems discussed in the assemblies provide equally versatile information about the structure of that society.

The fact that an issue defined as "women's adultery" and seen as a morbid situation in the Ottoman-Turkish society was referred to the Turkish Grand National Assembly after the last Ottoman Parliament Deputy was almost proof that the problems will not be solved automatically by changing the administration or the name of the state.

Don't play women; It is a type and concept of entertainment (!) that can be seen in different forms in many societies and is frequently encountered in Anatolian geography, especially in the inner regions, and should be examined from sociological, psychological and economic perspectives. Although the act of playing women in Anatolia is generally an activity carried out in secluded places far from settlements, the problems it creates have shaken the foundations of isolated families and society and have become one of the main problems and bleeding wounds of the state authority. Because the situation is so important, the issue was touched upon in both Parliaments and the issue was sought to be resolved.

This article has been prepared with the aim of reflecting and analyzing the development of the process within the framework of sociological reality, the rules set by contemporary legal rules and social experiences, based on the issue of "female adulteration" being discussed in the Parliament.

Keywords: Turkish Grand National Assembly, Playing women, Oturak World, Konya, Abdulhalim Çelebi, Refik (Koraltan)

Giriş

İnsanların eğlenme arzuları farklı isimler altında bazı etkinlikler yapmalarının yolunu açmıştır. Anadolu'da görülen "Yârân/Yâren, Sıra Yârenleri, Yâren Teşkilatı, Kürsübaşı, Ahi Meclisi Sohbetleri, Sıra Gecesi, Sıra Geceleri, Mehle, Sıra Odaları Sohbetleri, Oturak Âlemleri, Barana"¹ gibi etkinlikler bu tür eğlencelerden bazılarıdır.

Bu eğlenme şekillerinden bir kısmının anlatılagelen içeriği ve ismi zaman içerisinde değişikliklere uğramıştır ki, Konya ve çevresinde görülen "Oturak Alemleri" nin "Barana" ya dönüşmesi² buna dair örneklerden sadece biridir.

Konya oturakları hakkındaki çalışmasında Sakman; "...oturak âlemindeki adap ve erkân, en ileri bir zihniyeti temsil eder. Yirminci yüzyıl insanların cemiyet hayatı bu tezahürlere en çok yer veren bir cemiyettir. Oturak âlemine esas olan ruh raks, müzik ve arkadaşlık esaslarına dayanır. Bu vasiyler bugünkü medenî insanların aradığı şeyler değil midir? İşte, Türkler de asırlarca evvel Batı dünyası ve bugünkü cemiyet gibi, bedîi rakslar seyretmek, müzik ve şarkılar dinlemek arzusu ile bu toplantılarda eğlenmişler, içmişler, şarkı söyleyip söyleterek, oynayıp oynatarak ruhî ihtiyaçlarını tatmine çalışmışlardır..."³ şeklinde bir alıntılama yapmıştır.

Sakman, bu bilgi aktarımıyla oturak âleminin tarihsel içeriğini ortaya koymuş; "Konya oturak âlemi denilince, bilinmeyen sebepten yabancılarda bir ürperti uyanıyor. Bazı kimseler de nedense nefret duyar. Bunun nedenlerini araştırdığımız vakit emin olunuz hiçte böyle değildir. Bilâkis zamanımızdaki birçok (söylemek gerekirse) ahbap partilerinden ve bugünün eğlencelerinden kat kat üstün; ahlâk kuralları üzerindedir..."⁴ aktarımıyla da bu eğlence türü hakkında bir değerlendirmeye yer vermiştir. Bahsi geçen makalede oturak âlemi hakkında belirtilen övgülerin yanında "yabancılarda bir ürperti uyanıyor" ifadesine yer verilmiş olması dikkat çekicidir ve bir yönüyle bu eğlence türündeki olumsuz değişimin itirafı yolunda adeta bir girizgâh olmuştur.

¹ Sağıp Atlı, "Türkiye'deki Geleneksel Sohbet Toplantıları Üzerine Bir Değerlendirme", *Millî Folklor*, Sayı:117,s.90-92; Ali Yakıcı, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları", *Millî Folklor*, Sayı: 87, s.95.

² Mehmet Der-Mahir Mak, "Oturak Âlemlerinden Barana Sohbetlerine Dönüşüm", *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(9), s.657.

³Mehmet Tahir Sakman, "Konya Oturakları Üzerine", *Erdem*, 13(39),s.426.

⁴Sakman, a.g.m., s.426.

Osmanlı Devleti'nin Batı hukuk sistemini alarak toplumsal sorunlarını çözmeye çalıştığı Tanzimat süreci dikkate alındığında kısmi ilerlemelerin kaydedildiğini söylemek mümkündür. 1958 tarihli Ceza Kanunu'nun "Hetk-i irz" (tecavüz) bölümünde çeşitli suçların ve ceza miktarlarının ifade edilmiş olması⁵ bu ilerlemelerden birisi olmakla birlikte zaman zaman farklı cezaların uygulandığına da rastlanılmıştır⁶. Cezalar ne şekilde ve oranda uygulanmış olursa olsun "fiil-i şeni" olarak belirtilen bu suçların ortadan tamamen kaldırılması mümkün olamamıştır.

Toplumsal olaylarda çoğu zaman toptancı bir değerlendirmede bulunmakta ve bir olay esas alınarak genel bir yargıya varılabilmektedir. Toptancı yargulamaların bazen haklı, bazen haksız uygulamalara yol açtığını çeşitli örnekler üzerinden görmek mümkündür. Bazı toplumsal olaylarda şartlar ve imkânlar çerçevesinde kimi zamanlar pek araştırma yapmadan çok hızlı ve keskin kararlar verildiği de görülebilmektedir. Nitekim ahlak kurallarının geçerli olduğu belirtilen oturak toplanmalarına zamanla cinsel temaların da eklenmiş olması oturak âlemlerini toptancı bir değerlendirmeyle karşı karşıya bırakmış ve nihayet Konya örneğinde olduğu gibi yasaklama yoluna gidilmiştir⁷.

Yasalar ve devlet yetkililerinin uygulamaları her ne kadar sorunlara çözüm bulma amacıyla çıkarılıyor ve uygulanıyor olsa da bazen uygulamadaki eksiklikler, yetkili mercilerin ilgisizliği, olağanüstü durumlar, cezanın özünde yeterince caydırıcı olmaması gibi bazı nedenlerle beklenen netice elde edilememiştir (edilememektedir). Kadın oynatma eylemine yönelik uygulanan yasak ilk etapta başarılı olmuş olsa da Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde artan ahlaki yozlaşma, beraberinde getirdiği sağlık ve asayiş sorunlarıyla birlikte yetkilileri meşgul etmiş ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda daha kalıcı yasal çözüm yollarının aranmasına neden olmuştur.

⁵ Başak Tuğ Onaran, "1858 Ceza Kanunname-i Hümayunu'nda Irz ve Namus Kavramlarının Kodifikasyonu ve Toplumsal Cinsiyet", *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr/ktc>, S.V (2),2022, s.233.

⁶ Belkis Konan, "Osmanlı Hukukunda tecavüz suçu", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 29(29), 2011, s.163-166.

⁷ Sakman, *a.g.m.*, s.427. Yasaklamanın 1898-1902 yılları arasında Konya Valiliği görevinde bulunan Avlonyalı Ferit Paşa devrinde gerçekleştirildiği fakat 1920'li yıllarda yasağın etkisini yitirdiği söylenebilir.

Kadın Oynatmanın Yasaklanmasına Dair Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Bir Yasa Teklifi

Osmanlı topraklarının İtilaf devletlerinin işgali altında olduğu bir dönemde yoğun uğraşlar sonucunda 12 Ocak 1336 (1920) tarihinde açılan Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda⁸ ele alınmak istenen konulardan birisi toplumsal bir yara olarak görülen ve “kadın oynatmak” olarak adlandırılan mesele olmuştur. Seçimlerin dahi İtilaf devletlerinin izniyle gerçekleştirildiği bir dönemde böyle bir konunun ele alınmak istenmesi şüphesiz ülkedeki ahlaki erozyonun boyutunu anlama açısından oldukça önem arz etmektedir. Faaliyetlerini 18 Mart 1336(1920) tarihine kadar devam ettirebilen⁹ ve sadece yirmi dört kez toplanan bu Mecliste Reis vekili Abdülaziz Mecdi Efendi'nin(Tolun) başkanlığında gerçekleştirilen on üçüncü toplantının birinci oturumunda Kayseri Mebusu Rifat Bey (Çalika) bir kanun teklifinde bulunmuştur. Yedi maddeden oluşan bu teklifin içeriği ve “esbabı mucibesi” denilen verilme gerekçesi dahi okunmadan Meclis kararıyla Layiha Encümenine havale edilmiştir¹⁰. Teklifin encümenine gönderilmesi sonrasında Meclis-i Mebusan ancak on bir toplantı daha yapabilmıştır. İtilaf devletlerinin 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal edip, Meclisi basması¹¹, bazı mebusları da yakalaması¹² ülke genelinde ve parlamenterler üzerinde derin endişeler oluşturmuş ve “...hürriyet-i efkâra istiklal-i vicdana vabeste olan bu vazife-i mukaddesenin emniyetle ifasına imkân ve efkâra malik olmayan bir Meclis-i Mebusanın serbestçe ittihaz-ı karar eylemesi mümkün olmayacağı”¹³ şeklinde özetlenebilecek bir teklif sonucunda “umumi toplantıların tehiri” Meclisçe kabul edilmiştir¹⁴. Bu karar, bir taraftan seçimle oluşturulmuş olan Meclisin nasıl bir zorbalıkla ortadan kaldırıldığını belgelerken diğer taraftan “kadın oynatmanın yasaklanması” teklifinin adı geçen Mecliste ele alınma ihtimalinin tamamen ortadan kalktığının işareti olmuştur.

⁸ Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, I, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1987, s.320-338; Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, I, TTK., Ankara, 1987, s.156-157; Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 2016, s.207-210.

⁹ Zeki Çevik, *Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na" Geçiş (1918-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, s.263-265; Esat K. Ertur, *Tamu Yelleri*, TTK., Ankara, 1994, s.174-205.

¹⁰ *Meclis Mebusan Zabıt Ceridesi (İçtimai Fevkalade)*, C.1, D.4, İçtima Senesi,1, s.193 (23 Şubat 1336/1920).

¹¹ Yaşar Özüçetin, “Hıyanet-i Vatanîye Kanunu'nun Müzakereleri ve Kabulü”, *Tarihin Peşinde*, S.5, 2011, s,252.

¹² Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, İmge Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 177-182, Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.III, MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s.44-49; Hilmi Bengi, *Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın*, Atatürk Araştırma merkezi, Ankara, 2000, s.162-170.

¹³ M.M.Z.C., C.1, D.4, s. 496(18.03.1920).

¹⁴ M.M.Z.C., s. 496-497; Yaşar Özüçetin, *Kurtuluş ve Kuruluşta Milletvekili Gözüyle Gazi Mustafa Kemal Paşa (1920-1923)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2020, s.34-35.

Büyük Millet Meclisi'nin Açılması ve Kadın Oynatmanın Yasaklanmasına Dair Yeni Bir Kanun Teklifi

İstanbul'un işgali ve sonrasında Meclisi Mebusan'ın oturumlarının sonlandırılması Ankara'da yeni bir meclisin açılmasının yolunu açmıştır. 23 Nisan 1920'de açılan Meclisin, Meclis-i Kebir, Meclis-i Kebir-i Milli, Kurultay, Meclis-i Mebusan, Meclis-i Âli¹⁵ gibi isimlerle anılması önerilmiş netice itibariyle Büyük Millet Meclisi¹⁶ ismi kabul görmüştür. Meclisin açılışı için Ankara'ya davet aşamasında, yetki açısından "*kurucu bir meclis*" veya "*olağan üstü yetkilerle donatılmış bir meclis*" olacağı yönünde tartışmalar yapıldığı¹⁷ dikkate alındığında, açılışının daha altıncı gününde yani 29 Nisan 1920'de "*kadın oynatma*" konusunun Meclisin gündemine getirilmiş olması bu meselenin toplum nazarında yarattığı endişe ile izah edilebilir.

Kadın oynatmanın yasaklanmasına yönelik kanun teklifi Celalettin Arif Bey başkanlığında gerçekleştirilen yedinci toplantının ikinci oturumunda Meclise sunulmuştur. Kanun teklifini hazırlayanlar Konya Mebusalarından Postnişini Hazreti Mevlana Abdulhalim Çelebi ile Refik Bey' (Koraltan) dir. "*Yarı açık mahallerde kadın oynatanların muvakkat küreğe konulmalarını*" içeren bu teklif, "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine*" yani yüce başkanlık divanına hitabıyla sunulmuştur.

Teklifin gerekçesi; "*Ahkâmı şer'iyemiz hilâfına olarak birçok esbap ve avamil tesiriyle bâzı mahallerde âdeta müstevli(yayılan) bir maraz-ı(hastalık) ahlaki halini almış ve*

¹⁵ İhsan Güneş, "Türkiye Büyük Millet Meclisi" Millî Mücadele'yi yöneten ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni Kuran Yasama Organı", *İslam Ansiklopedisi*, C.41, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2012, s. 594, Halide Edip Adıvar, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, Can Yay., İstanbul, 2018, s. 148; Bülent Kara, "Payitaht 'tan Kaçış: Anadolu Ajansı Kurucularının Kalemine ve Mustafa Kemal Paşa'nın Yazışmalarına Göre İstanbul'dan Anadolu'ya Aydın-Mebus-Subay Gizli geçişleri", *Akademisyen Kitapevi, Tarih ve Siyaset Bilimi Araştırmaları (Editör: Aydın Efe)*, Ankara, 2019, s.177-203.

¹⁶ Türk tarihi açısından incelendiğinde Gümrü Antlaşması ile ilk kez uluslararası bir belgede "Türkiye Büyük Millet Meclisi" isminin kullanıldığı, (Güneş, "Türkiye Büyük Millet Meclisi" Millî Mücadele'yi yöneten ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran yasama organı",s.594; İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*, C.I, TTK., Ankara, 1983, s.19;11 Aralık 1920 tarihli 112. Toplantının birinci oturumunda, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine" başlığıyla Mustafa Kemal Paşa'nın, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi" unvanını kullandığı, (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (T.B.M.M.ZC.), C.6, D-I, İ:1, İ.112,C.1, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1943, s.299-300); 8 Şubat 1921 tarihli İcra Vekilleri kararının Mustafa Kemal Paşa tarafından " Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi" olarak imzalanması ile bu ismin süreklilik kazandığı görülmektedir bkz., Güneş, "Türkiye Büyük Millet Meclisi" Millî Mücadele'yi yöneten ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran yasama organı",s.594.

¹⁷ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk-Söylev (1919-1920)* C.I, TTK., Ankara, 1986, s.562; Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s. 544-547; *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1920)*, C.7, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 153-154.

bu yüzden (dinî, ahlaki, sıhhi, içtimai) mehazir ve mazarrat-ı mütaaddide husule getirmiş olan kadın oynatmak ve gezdirmek âdat-ı fazihasının (ahlaksızlık) men'i hususunda Kanun-ı Umumi-i Cezamızda muayyen olan ceza şimdiye kadar işbu adet ve ahvalin izalesini temin edememiş ve Anadolu'nun birçok bilât (belde) ve mahalleri de sırf evamir-i diniyeye tamamen âdem-i riayet ve cehil saikasıyla (sevmeden, sürükleyen) bir girdab-ı felâket ve sefalet içinde kalmıştır. Bu halin bünye-i içtimâimizde husule getirdiği fecayi-i izaleye hadim olmak üzere Kanun-ı Cezanın 202 nci maddesi ikinci zeylinin şekli âti dairinde tadilini teklif ederiz" şeklinde hazırlanmıştır.

Kanun teklifini veren bu milletvekillerinin kanuna uymayanlara karşı uygulanacak ceza önerileri; "Adab-ı umumiyeye mugayir olarak icra-yı fuhuş maksadıyla evlerde, bağ ve bahçe gibi nim (yarı) açık mahallerde kadın oynatıldığı takdirde oynatan eşhas ile bi'l-ihtiyar (dileğiyle) oynayan kadınlar muvakkaten küreğe konurlar"¹⁸ yaptırımını içermiştir.

Büyük Millet Meclisi'nin yedinci toplantısının ikinci oturumunda Kâtip Haydar Bey tarafından okunarak duyurulan bu teklif, oylama neticesinde Adliye Encümenine havale edilmiş¹⁹ ve Encümenden gelen karar Meclisin on beşinci toplantısının üçüncü oturumunda genel görüşmede ele alınmıştır²⁰.

TBMM'de Kanun Teklifinin Görüşülmesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin on beşinci toplantısı 13 Mayıs 1920 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda okunan ve Trabzon Milletvekilliğine seçilmiş olan İzzet (Eyüpoğlu)²¹ ve Ziya (Tuğlu) Beylerin²² yolda şehit edildiklerini bildiren telgraf²³ Anadolu'da asayişin istenilen ölçüde henüz sağlanmadığının açık bir işaretidir. Yine aynı toplantıda Damat Ferit Paşa kabinesinin Hıyanet-i Vataniye Kanunu kapsamında yargılanmasının istenmesi,²⁴ İstanbul Hükümetlerinin imzaladığı ya da imzalayacağı her türlü mukavelenin reddedileceğine dair teklif²⁵ ve Damat Ferit Paşa'nın vatandaşlıktan çıkarılmasına dair kanun teklifi²⁶ TBMM'de toplananların vatanı kurtarma yolundaki azim ve

¹⁸ T.B.M.M. Z.C., C.1, D:I, İ:1, İ.7, C.2, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1959, s.146-147 (29.04.1920).

¹⁹ A.g.e., s.147.

²⁰ A.g.e., s.294 (13.05.1920).

²¹ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve T.B.M.M I. Dönem 1919-1923*, C.III, T.B.M.M. Vakfı Yayınları No: 6, s.937-938.

²² Gümüşhane o tarihlerde Trabzon'a bağlı bir sancak olduğu için Trabzon Milletvekili olarak duyurulmuş olmalıdır, bkz., Çoker, a.g.e., s. 458.

²³ T.B.M.M.Z.C., C.1, D:I, İ:1, İ.15,C. 1, s.279 (13.05.1920).

²⁴ A.g.e., s.282.

²⁵ A.g.e., s.288; Bülent Kara, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bir Hukuk Mücadelesi: İstanbul Hükümetlerinin Yaptığı Anlaşmaların Yok Sayılması", *Tarihin Peşinde*, S. 30, 2023, s. 48-63.

²⁶ T.B.M.M. Z.C., C.1, D:I, İ:1, İ.15,C. 1, s.289.

kararlılıklarını göstermektedir. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere Mecliste vahim konular ele alınmaktadır. Yine aynı toplantıda, "...kadın oynatanların muvakkat küreğe konulmasına dair" kanun teklifinin ele alınmasına karar verilmiş olması, Meclis genel kurulunda bu meselenin de diğer konular kadar önemli görülmüş olduğu izlenimini vermektedir.

Adliye Encümeni, kendisine havale edilmiş olan bu konuya ilişkin hazırladığı raporunda; ceza kanununun 202. maddesinin ikinci ekinde öngörülen cezanın yeterli olduğunu, uygulamanın layıkıyla yapılması halinde sorunun çözülmüş olacağını belirtmiştir. Encümenin dikkat çektiği bir diğer husus, ceza kanununda "*fil-i şeni*" olarak belirtilen ve zorla ırza geçme eylemi olan suça karşı uygulanması gereken cezanın daha ağır olması gerekirken şimdi bu öneriyle kadın oynatma eylemine kürek cezasının verilmesi durumunda ceza oranlarında bir dengesizlik oluşturulacağıdır. Ceza kanununda toplu bir değişiklik önerilmediği ve olağanüstü şartların da buna imkân vermediği hesaba katılırsa mevcut durumda yapılması gereken işin öngörülen cezanın yöneticiler tarafından uygulanması ve hükümetin de yetkilileri bu konuda uyarmasıyla meselenin çözülebileceği yine Adliye Encümeninin bir başka tespiti ve teklifi olmuştur²⁷.

Adliye Encümenin kararının okunması sonrasında teklif sahiplerinden olan Konya Milletvekili Refik Bey, bir konuşma yapmış ve Encümenin tespitlelerinden hareketle konuşmasının ağırlık noktasını üç maddede ortaya koymuştur. Bunlar; ceza kanununun memurlar tarafından layıkıyla uygulanması halinde sorunun biteceği, kadın oynatma eylemine kürek cezası uygulanmasının "*fil-i şeni*"ye göre ağır olacağı ve bunun cezada bir dengesizlik yaratacağı ve üçüncü olarak Büyük Millet Meclisi'nin olağan üstü gelişmeler nedeniyle toplanmasından dolayı ele aldığı konuların da bu oranda önem arz etmesi gerektiği yönündeki ifadelerdir. Refik Bey'in dikkat çektiği ve eleştirdiği başka bir husus, Adliye Encümeninin o ana kadar ele alınan konular hakkında olumsuz tutum sergilemesi ve bu tutumunu yürürlükteki kanunların yeterli olduğu yönünde bir gerekçeye dayandırmasıdır. Memleketin buhranlı zamanında bu konunun da önem arz ettiği ve kendisini böyle bir teklif vermeye zorlayan koşulların bizzat seçim bölgesinde sık sık karşılaştığı olaylar olduğu Refik Bey'in konuşmasında yer verdiği sözler olmuştur. Milletvekillerine hitap eden Refik Bey, toplumsal nedenlerle ahlaki zafiyetin yaygınlaştığını ve kadın oynatma, kadın gezdirme gibi edepsiz bir âdetin de böylece kök saldıığını söylemiştir. Bazı mahallerde kadın oynatmanın çok yaygınlaştığını ve bu durumun toplumsal bünyeyi kemirdiğini, milli kuvvete zarar verdiğini dile getiren Refik Bey, hapishanelerde yatanların

²⁷ A.g.e., s.294.

suçlarına bakılması halinde bile bu ahlaksızlığın ne oranda artmış olacağını anlatacağını ifade etmiştir. Kendi seçim bölgesi olan Konya'dan örnek vererek milletvekillerini ikna etmeye çalışan Refik Bey, uzun zamandan beri Konya'da görülen bu tür ahlaksızlığın savaş sırasında yaygınlaştığını dile getirmiştir.

Harp devam ederken bir şekilde zenginleşen köylü kesimin kazandığı paralarla safahat duygusuna kapılıp, kadın oynatma âlemlerine katıldığı, ahlaktan uzaklaşan kadınların İstanbul'dan ve değişik yerlerden geldiği, zararlı olan bu alışkanlığın giderek büyüdüğü, kötü kadınları birilerinin toplayıp yönettiği, bu işi yapanlara "Efe" denildiği Refik Bey'in aktardığı bilgilerdir. Efe adı verilen bu şahısların beş- on kişiyi yanına alarak nöbetleşmek suretiyle kadınları köyden köye taşıdıkları, kadın gruplarını birleştirdikleri, bunu yaparken bir kahramanlık edası takındıkları, köylerde, düğünlerde, eğlencelerde bir araya getirilen kadınların sayılarının bazen üç yüze kadar ulaştığı da Refik Bey'in sözleri arasında yer almıştır. Cahiller arasında yapılan bu tertiplere bir de işret faslının eklendiğini ve bin-iki bin liralık içki tüketildiğini dile getiren Refik Bey, bunun büyük bir ekonomik kayıp yarattığına temas etmiştir. İşret âlemindekilere; bu paranın bir kısmını memleketin kurtuluşuna verin dendiğinde bu teklifin kabul görmediği bilgisi de Refik Bey'in konuşmasında yer bulmuştur.

Refik Bey, bu konuşmayı yaparken kendisinin böyle bir teklifte bulunmadığı maksadını; cehalet içinde, zulmet içinde kalan halkın, dindaşların başta sağlık olmak üzere, ahlak, din ve toplumsal durumlarını gözetmek şeklinde açıklamıştır. Refik Bey, herhangi bir konuda kanun teklifi yapılırken hiç kimsenin kanun yapmakla her sorunu çözebileceğini düşünmediğini, dolayısıyla bu kanun teklifini hazırlarken kendisinin de sorunların tamamen ortadan kalkmayacağını bildiğini vurgulamıştır. Yasanın bir tertip işi olduğu ve cezanın ağır olmasının mevcut eylemin azalmasında rolü olduğunun dikkate alınması gerektiği yönündeki sözler Refik Bey'in cezadan beklentisini anlama açısından önemlidir. Adliye Encümeninin kanununun tatbikinde memurların gerekli hassasiyeti göstermesinin meseleyi çözeceğine dair yorum ve önerisine bizzat kendisinin Konya'da gereken önemi verdiği halde bunun önüne geçemediğini belirten Refik Bey, suçluların her zaman kanunun açık noktasını bulmada mahir olduğuna değinmiştir. Milletvekillerini ikna etmek isteyen hatip, ceza kanunda yer alan; genel ahlaka aykırı olarak fuhuş amacıyla açık yerlerde veya halkın kolaylıkla ulaşacağı bağ, bahçe gibi yarı açık mahallerde kadın oynatan şahıslar ile bunu tercih ederek oynayan kadınlar bir aydan bir yıla kadar ceza görür hükmünü hatırlatmıştır.

Refik Bey, bu işi yapanların ceza almamak için kapalı ve hiç kimsenin duyamayacağı yerlerde, hatta kırlarda ve evlerin içinde kadın oynatmaya devam

ettiklerini belirtmiştir. Ev içlerine kadar giren bu kadınların namuslu aile yapısını bozduğu hatibin başka bir tespitidir. Dine ve şeriata aykırı bu durumun izalesinde mevcut yasaların yetersiz kaldığını belirten Refik Bey, olağan üstü durumlardan dolayı toplandı için ele alınan konuların da bu oranda önem arz etmesi gerektiği yönündeki Encümen fikrine atıfta bulunarak bu meselenin de “küçük bir mesele” olmadığını vurgulamıştır. Şer’i esasların dikkate alınarak, umumi ahlakın temini konusunda daha sıkı kuralların uygulanmasını isteyen Refik Bey, bu teklifin uygulanmasının mevcut sorunu ortadan kaldırmaya yetmeyeceğinin bilincinde olduğunu, teklifi vermesinin meseleye dikkat çekme isteğinden kaynaklandığını bildirmiş, konunun ertelenmemesi ve uzun uzadıya tartışılması ile bir neticeye varılması isteği ile konuşmasını bitirmiştir²⁸.

Refik Bey’den sonra konuya ilişkin fikir beyan edenlerin sayısına ve konuşma içeriklerine bakıldığında kanun teklifinde bulunanların konuya dikkat çekme amaçlarına ulaştıkları söylenebilir.

Konuşmacılardan Sivas Milletvekili Mustafa Taki (Doğruyol) Efendi, verilen kanun teklifinin; hane içinde gerçekleştirilen fuhuş eylemine ceza önerdiğini, bu durumun her nasılsa Adliye Encümeninin dikkatinden kaçtığını, dolayısıyla verilen kanun teklifinin kapalı mekân olarak ev içerisini de kapsadığını, bundan dolayı cezada olmasa da, suçun açıkça söylenmesinde bir fark olduğunu belirtmiştir. Fuhuşun gizli yapılan bir eylem olmasına rağmen zararının toplumun geneline dokunduğunu söyleyen Taki Efendi, verilen teklifi kabul ettiğini belirterek konuşmasını tamamlamıştır²⁹.

Eğitimci kökenli olup Kütahya Milletvekili olarak görev yapan Besim Atalay Bey, kanun teklifini ve kendinden önceki hatibin sözlerini psikolojik bir yaklaşımla yorumlamıştır. Güneşi, yağın yağmuru idare eden bir kanunun var olduğu, aynı şekilde insanı da idare eden birtakım kanunların varlığını hatırlatan Besim Bey, bunları bilmeden insan hayatını, davranışını kısıtlamanın, yönlendirmenin yanlış olacağını ve hayat ilmi denilen bir ilmin olduğunu, bu ilmi dikkate almadan kısıtlamaya gitmenin faydalı olmayacağını söylemiştir. Kadın oynatma eyleminin tarihçesini verebileceğini büyük bir özgüven içerisinde belirten Besim Bey, kadın kıyafeti giyip ellerine ziller takarak oynayan ve kendilerine köçek³⁰ denilen erkeklerin varlığına işaret ederek toplumun eğlence anlayışını gözler önüne sermiştir. Bu geleneğin on beş yıldan beri azaldığı bilgisini de veren Besim

²⁸ A.g.e., s.294-296.

²⁹ A.g.e., s.296.

³⁰ Serkan Erkan, “Köçek tipinin uluslararası kökeni üzerine bir deneme”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18, I, 2011, s. 223-240.

Bey, zorlama ve yasaklama yöntemiyle bu anlayışın değiştirilemeyeceğini, baskının bunu daha cazip hale getireceğini, insanların kadın ve köçek oynattığını, çalgı çaldığını, zevk ve müziğin insan için bir ihtiyaç olduğunu dolayısıyla bunların makul bir tarzda yapılmasında sakınca olamayacağını söylemiştir³¹.

Besim Bey konuşmasına devam ederken Kırşehir Milletvekili Müfit (Kuruluşlu) Efendi; *"kadın oynatmak ihtiyaç değildir"* diyerek müdahale etmiştir. Besim Bey de kendisinin kadın oynatmayı ihtiyaç olarak tanımlamadığını, musikinin bir zevk işi olduğunu ve bunun makul ölçüde karşılanması gerektiği cevabını vermiştir. Bu aşamada konuşma bir diyalog haline dönüşmüştür. Besim Bey, insan ihtiyacının meşru ve ilmi bir surette çözülmesini dile getirirken Müfit Efendi, şeriatın bunu men ettiğini söylemiştir. Besim Bey, yasaklamanın işi daha ileriye götüreceğini Osmanlı padişahı IV. Murat'ın sigara yasağını³² örnek vererek anlatmaya çalışmıştır. Sultan Murat'ın sigara yasağı nedeniyle bir neferi astığını, omuzlarına mum diktirdiğini, çarımha gerdirdiğini ama başına diktiği nöbetçinin gece olunca neferin omuzuna dikilen mumla sigarasını yaktığını anlatan Besim Bey, hem Müfit Efendi'nin, *"Bu sigara içmeye benzemez"* cevabıyla hem de diğer mebusların gürültüsüyle karşılaşmıştır. Tartışmanın uzayacağını hissedildiği bu anda Besim Bey, *"En ufak bir kanunun adını kabul etmek için günlerce dedikodu yapan arkadaşlarım, lütfen bir de bunu dinleyin, fakat kabul etmeyin, ne olur"* ricasında bulunmuştur. Besim Bey, meselenin ilmen tespitini yaptığını ifade ederken, Müfit Efendi; *"Burası fen meclisi değildir"* sözleriyle muhalifliğini sürdürmüştür. Besim Bey, bunların ilmen ispat edilebileceğinde ısrar ederken, bir taraftan da kadın oynatmanın Konya ile sınırlı olmadığını, Osmanlı ve İslam âleminin genel sorunu olduğunu hatta ve hatta Emevi ve Abbasi halifelerinin dahi kadın oynattıklarını ve zorlamayla değil, akıl yoluyla meselenin çözülebileceğini tekrarlamıştır.

Müfit Efendi; *"Kapıları açalım, bunlara lüzum yok öyle ise"* sözleriyle hatibin kastının dışına çıkarak kendince alaycı bir cevap vermiştir. Besim Bey'in konuya ilişkin diğer sözleri, bu işlerin bir ilim işi olduğu, gürültü işi olmadığı yönündedir. İnsan ruhunun başka türlü incelenmesi gerektiği, sosyoloji isminde bir bilim olduğu, bu bilim çerçevesinde araştırma yapmadan getirilecek yasaklamanın işe yaramayacağı, netice itibarıyla eğitim, ahlak ve şeriatın ileri gitmesiyle bu âdetin de kendiliğinden ortadan kalkacağı da Besim Bey'in sözleridir. Kanun teklifini vermiş olan Refik Bey, kadın oynatma eyleminin zamanla ortadan kalkacağına dair Besim Bey'in sözlerine *"katiyen hayır"* diyerek karşı çıkmıştır. Besim Bey; *"...bunun kanun yapmak yoluyla kaldırılamayacağı, ilmi irşat heyetlerinin oluşturularak"*

³¹ A.g.e., s.296.

³² İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.3, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1972, s.356-357.

hükümetin kabul edeceği uygulamanın tayin edilmesi” gerektiğini ifade etmiş ve “...Cihana yegâne bir şey hâkimdir: İlim, ilim” sözleriyle konuşmasını nihayetlendirmiştir³³.

Milli ve toplumsal meselelerin halledilmesi konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde olağan üstü bir çaba sarf edildiği gündeme alınan konulardan rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Bunun yanında din ve ahlaka ilişkin hassasiyetin gözetildiği de yine milletvekillerinin yaptıkları konuşmalardan anlaşılmaktadır. Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı (İçöz) Bey’in, Refik Bey’in teklifinin kabul edilmesi durumunda milletin dinen ve ahlaken sevindirileceği ve milletin Meclisten dini ve ahlaki kanunlar beklediği yönündeki sözleri toplumun önemli bir kesiminde kabul gören bir düşünce olsa gerektir.

Çeşitli yerlerde kaymakamlık görevlerinde bulunmuş olan Sırrı Bey’in bu sözleri dışında dikkat çeken başka bir ifadesi de, Adliye Encümeninin memurların görevlerini layıkıyla icra etmesi durumunda meselenin kolaylıkla çözülebileceği yönündeki değerlendirmesi ile ilgilidir. Bir yönetici olarak Sırrı Bey’in; “...*Bu kanunu tatbik edecek memurlar kimdir? Kaymakam, jandarma kumandanı, polis komiseri, müddeiumumiler (savcı). Bunlar bir olup da oynatırlarsa kim tedip edecek?*”³⁴ şeklindeki soruları yöneltmesi Mecliste gülüşmelere neden olmuşsa da sosyolojik yapı dikkate alındığında bunların bir tecrübe paylaşımı olduğunu söylemeyi kolaylaştıracak başka konuşmaların varlığı da söz konusudur.

Birçok toplumsal sorunun an ve mekânla sınırlı kalmadığı tarihin kayıtlarındandır. Milli Mücadele döneminde Anadolu’da görülen sağlık sorunlarının başında frengi hastalığının geldiği bilinmektedir. Sağlık Bakanlığının 1922 yılı sonrasında yayınladığı raporlarda Anadolu’nun özellikle frengi hastalığının pençesinde olduğu ifade edilmiş ve Anadolu’nun küçük bir ilinde görülen fuhuş hakkında; “...*şayan-ı dikkat bir derecede olup gençler ve bunların hayatı üzerinde tesirat-ı muzırrasını (zarar) göstermektedir... Ara sıra avrat oynatmak âdeti dahi câridir*” bilgisi verildikten sonra, cinsel yolla bulaşan frenginin yaygınlığı konusunda; “...*frengililerin hakiki miktarı malum değilse de yapılan tahkikata nazaran fazlaca olduğu zannedilmektedir. ...hastalığın şuyuiyle (duyulma) halk nazarında fena bir mevkiye kalacakları korkusuyla illetini saklamakta...*”³⁵ oldukları belirtilmiştir. 1922 yılında verilen bu bilgilerin doğruluğunu pekiştiren bir örnek Burdur Milletvekili Şevket (Candaner) Bey’in konuşmasında yer bulmuştur. Bitirilmek istenen bu sorunun asayişle sınırlı kalmadığını, sağlık alanında özellikle frenginin yayılmasına yol

³³ T.B.M.M.Z.C., C.1, D:I, İ:1, İ.15,C. 3, s.297.

³⁴ A.g.e., s.297.

³⁵ İbrahim İsmail, *Türkiye’nin Sıhhi- İctimai Coğrafyası, Kırşehir Vilayeti, Türkiye Cumhuriyeti Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti neşriyatından, İstanbul, 1925, s.55-56.*

açan bu halin Konya ve çevresi nüfusunun yarısını etkilediğini söyleyen Şevket Bey, uygulanacak ceza konusunda daha ileriye gitmiş; “ ...*muvakkat kürek değil, müebbet kürek*”³⁶ önerisinde bulunmuştur.

Meclis müzakerelerinde konunun her konuşmacı ile farklı alana sürüklenildiği ve önerilen ceza oranının arttığı Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'in (Ailesi Doruker soyadını almıştır) konuşmasından anlaşılmaktadır. Meclisin muhalif milletvekillerinden olan Ali Şükrü Bey, meselenin bir kanun yapmaktan ziyade yaygınlaşan bir durumun men edilmesi meselesi olduğunu ve mevcut kanunun yetersizliğini vurgulamıştır. Sosyolojik bir tartışmaya girmenin gereksizliğine değinen Ali Şükrü Bey, hiç kimseyle bir tartışmaya girmek niyetinde olmadığını ve cezanın artırılmasını istediğini söylemiştir. Ali Şükrü Bey'in konuşmasının son kısmında söylediği sözler ise işin daha farklı bir boyutunu ortaya koymuştur. Kadın oynatmanın Konya taraflarında çok yaygın olduğunu duyduğunu, kendi seçim bölgesinde görmediğini söyleyen Ali Şükrü Bey, başkalarından duyduğu ve sorun olarak gördüğü bir meseleyi şöyle dile getirmiştir: “ ...*Ramazan-ı Şerifte cami şadırvanında gençler oturuyor, içiyor, kız oynatıyor. Rica ederim, hiçbir Hristiyan bunu memleketinde yapmaz. Memleket yıkılıyor. Onun için ne kadar şedit (şiddetli) ceza mümkün ise hatta idam mümkün ise yapalım*”³⁷. Onun bu sözleri Mecliste bir taraftan bravo nidalarıyla alkışlanırken bir taraftan da müzakerenin yeterli olduğunun söylenmesine yol açmıştır.

Vekillerin bir kısmının müzakereyi yeterli bulmasına rağmen Meclisin işleyişinin doğal akışı devam etmiş ve yeni konuşmacı Müfit (Kırşehir) Efendi olmuştur. Kanun teklifinin esası hakkında söz söylemek niyetinde olmadığını söyleyen hatip, suç ile ceza arasındaki eşitsizliğe temas etmiş ve esasen bunun bir kadın oynatma suçuyla sınırlı kalmadığını, işin içine evden baba parasının- eşyasının çalınması yönüyle hırsızlık, işret, ahlaksızlık, medeniyetsizlik gibi suçların dâhil olduğunu ifade etmiştir. İslam medeniyetiyle övünen bir toplumda pek çok ölümlere sebebiyet veren bu suçların ağır bir cezayı gerektirdiği, bundan dolayı da teklifin düzenlenmesi için komisyona gönderilmesi ve komisyona bir iki gün zaman tanınması Müfit Bey'in dillendirdiği diğer hususlar olmuştur³⁸.

Gerek Meclisteki çalışmalarda ve gerekse tehlike altındaki Batı Anadolu topraklarında fiilen sürdürülen ve sürdürülecek olan silahlı mücadelelerde büyük görevler üstlenen Karahisarı Sahip/ Afyonkarahisar Milletvekili İsmail Şükrü (Çelikalay) Efendi, herkesin feci bir durum olarak değerlendirdiği bu konunun İslam diniyle örtüşmediğini söyleyerek konuşmasına başlamıştır.

³⁶ T.B.M.M.ZC., C.1, D:I, İ:1, İ.15,C. 3, s.297.

³⁷ A.g.e., s.297-298.

³⁸ A.g.e., s.298.

Anadolu'nun hangi köyüne gidilirse dinen, ahlaken yüz kızartacak böyle davranışlarla karşılaşıldığı, bu kötü durumdan kurtulmanın yalnız cezanın artırılmasıyla mümkün olmadığı, özel bir kanunun çıkarılması gerektiği, mevcut ceza usulüyle suçun kesin olarak ispat edilmesinin mümkün olmadığı, bundan dolayı müzakerenin ertelenmesi ve daha derinlemesine bir çalışmanın yapılması gerektiği gibi sözler Şükrü Efendi'nin konuşmasının özünü oluşturmuştur³⁹.

Genel eğitimin insan hayatındaki önemi kadar mesleki eğitimin de davranış üzerinde yarattığı etki kabul gören bir gerçekliktir. Başka bir ifadeyle insanlar, genel olarak günlük yaşantılarında kendi mesleklerinin etkisini hisseder ve çevresine hissettirirler. Bu yorumdan hareketle Büyük Millet Meclisi'nde toplanmış olan milletvekillerinin Meclisteki faaliyetleri incelendiğinde bahsi geçen çıkarımı yapmayı destekleyen örnek dayanaklar görülebilmektedir⁴⁰. Kadın oynatmanın yasaklanmasına dair verilen kanun teklifi görüşmelerinde de esasen hukuk eğitimi almış olan fakat aynı zamanda çeşitli okullarda edebiyat, mantık ve felsefe gibi alanlarda eğitimci görevleri icra etmiş olan Bursa Milletvekili Muhittin Baha (Pars) Bey'in konuya ilişkin yapmış olduğu konuşma olaya yaklaşım ve yorumlama yönüyle bu fikri desteklemektedir. Baha Bey'in ilk temas ettiği konu, bu meselede olduğu gibi eğitim konusundaki sorunların da ayrıntılı bir şekilde ele alınması hususunda olmuştur. Ali Şükrü Bey gibi doğa kanunlarına şüphe ve tereddütle bakmadığını söyleyen Baha Bey, Besim Bey'in konuşmasına da doğa kanunlarının sebep olduğunu belirterek doğa kanunlarının etkisine dikkat çekmiştir. Doğada neden-sonuç ilişkisinin önemini ifade eden Baha Bey, cezanın azlığı ya da çokluğu yerine bu musibetten kökten kurtulmanın yollarının aranması gerektiğini dile getirmiştir.

Suçta sebep olan nedeni ortadan kaldırmadıkça meselenin çözülemeyeceğini söyleyen Baha Bey, meselenin çözümü için doğal, psikolojik ve sosyolojik sebeplerin ortadan kaldırılması gerektiğini yoksa sadece ceza ile bunun ortadan kaldırılamayacağını anlatmıştır. Baha Bey, Konya'da karşılaştığı kadın oynatma suçuyla ilgili olarak bu işin yaygınlığına bir kez daha dikkat çekmiştir. Baha Bey'in Konya'daki durumu anlatırken yaptığı konuşma mevcut duruma açıklık getirdiği için iyi bilinmelidir. Baha Bey, bu eylemin en kötüsü Konya'dadır diyerek suçun seyrine dair bilgiler vermiştir. Sürekli aynı yerde ve aynı adamların, aynı işi yapmaya devam ettikleri ve cezaya çarptırılmadıkları bilgisini veren hatip; bir kez ceza verilsin, hapse atılsın, bir başka gece başka kadın oynatan hapse

³⁹ A.g.e., s.298.

⁴⁰ Bülent Kara, "Hiyanet-i Vataniye Kanunu Müzakereleri Bağlamında Deneyim ve Mesleki Eğitimin Milletvekili Konuşmaları Üzerindeki Etkisine Dair Bir İnceleme" *Tarihin Pesinde*, C.20, S.20, 2018, s. 41-77.

atılsın. Bir gecede kaç kişi kadın oynatıyor? Yüz kişi mi, üç yüz kişi mi, bin kişi mi? Hepsini hapse atılsın önerisinde bulunmuştur. Herhangi bir ceza uygulamadan idam cezasından ya da on beş sene kürek hapsinden bahsetmenin doğru olmadığını, cezanın adil olması gerektiğini belirten Baha Bey, asıl ağır cezanın çocuğu zorla kaçırap ırzına geçenlere verilmesi gerektiğini dillendirmiştir. Baha Bey, rızasıyla bu işi yapanlarla zorla kaçırılarak bu işi yapmaya zorlanan veya zorlayanlara aynı cezayı uygulamanın adil olamayacağı yorumunu yapmış ve kanun teklifiyle önerilen ceza oranını kabul etmediğini duyurmuştur⁴¹.

Muhittin Baha Bey'den sonra hitabet mevkiine geçen Kastamonu Milletvekili Suat Bey, tıp doktoru olması hasebiyle konuya kendi mesleği çerçevesinden yaklaşmış ve Anadolu'da görülen frengi hastalığına dikkat çekmiştir. Adı geçen hastalığın yaygınlaşmasında cinsi münasebetin rolüne değinen Suat Bey, bir kadının aynı anda altı kişiye hastalığı bulaştırabileceğini istatistiki bilgilere dayanarak belirttikten sonra kadın oynatmanın bu hastalığın yaygınlaşmasındaki etkisine değinmiş ve gerekli önlemlerin alınması halinde toplumsal yararın gözetileceği bilgisini paylaşmıştır⁴².

Meclisteki müzakerelerde milletvekillerinin ele alınan konuya mesleki zaviyeden yaklaştıklarını gösteren bir konuşmayı da Adliye Encümeni raporunu yazan ve Saruhan/Manisa Milletvekili olarak görev yapan Refik Şevket (İnce) yapmıştır. Refik Bey, zerre kadar akıl ve insafa sahip olan herkesin kanun yoluyla kadın oynatma eyleminin önüne geçilebileceğine inandığını, bu nedenle de kanunun var olduğunu söyleyerek kanunlarda geçen her şeyin ahlaka faydası olduğunu söylemiştir. Kanun yapılırken kanun teklifinin toplumsal kâr ve zarar açısından değerlendirilmeye tabi tutulduğu ve toplumsal sorunun kanun yokluğundan değil kanun uygulama eksikliğinden kaynaklandığı, kanunların çokluğundan dolayı hukukçuların dahi kanunların adını bilmekte zorlandığı Refik Bey'in ifadeleridir. Refik Bey, kanunun cevaz verdiği ağır cezaların kanun uygulayıcılarını da dehşete düşürebileceği ve bu nedenle onları verecekleri cezayı hafifletmeye yöneltebileceği hatta bunun kanunu yok edebileceği tehlikesine değinmiştir. Refik Bey, bu tespitini pekiştirmek için I. Dünya Savaşı döneminde faaliyet gösteren Divan-ı Harplerde yargılama aşamasında görev alan savcı ve hâkimlerin hatta kolluk kuvveti olan jandarma ve polislerin esnek davranma çabalarını hatırlatmıştır. Suç ile ceza arasındaki oransızlığın karar aşamasında hâkimleri titreteceği, tereddüt ettireceği gibi bir ifade kullanan Refik Bey, bu durumun suiistimale yol açabileceği uyarısında bulunmuştur.

⁴¹ T.B.M.M.ZC., C.1, D:I, İ:1, İ.15,C. 3, s.298-299.

⁴² A.g.e., s.299.

Korkutmaya sorunların halledilebileceği gibi bir düşünceye inanılıyorsa ceza kanununda mevcut suçların hepsi için idam cezası uygulanır diyelim ortada ne harp, ne yaralama, ne fuhuş kalır demekle zannedildiği gibi başarılı sonuçların elde edilemediğinin tecrübeyle öğrenildiğini anlatan Refik Bey, kanunun sadece o an için değil, gelecek için çıkarıldığını söylemiştir. Üç sene kürek cezasının verilmesinin de uygulanamayacağını dile getiren Refik Bey, sıradan bir insana verilen ceza ile önemli bir mevkide bulunan bir şahsın işlediği aynı suça verilen cezanın eşit olmadığını, bir komutan, bir jandarma, bir vali için daha ağır bir cezanın uygulandığını da hatırlatmıştır. Toplumsal düzeyde böyle bir cezalandırmanın duyulmadığını belirten Refik Bey, mevcut meselenin kanun yapmaktan değil, kanunu uygulamamaktan kaynaklandığını tekrarlamıştır. Kanunların ihtiyacı karşılamak için çıkarıldığını söyleyen Refik Bey, bir arkadaşının; *"...Türkiye'de mevcut kanunların yüzde otuz veya kırkı tatbik olursa ben bahtiyarım"* dediğini söylemiştir. Kanun uygulamada yüzde kırk oranın bile şüphyle karşılandığı bir ortamda kanun yapma yerine kanunu uygulamaya yönelmenin daha doğru bir yaklaşım olacağı yönündeki sözler de Refik Bey'in konuşmasında yer almıştır.

Refik Bey'in sonraki sözleri, insanlarda yaygın olarak görülen dedikodu, kıskançlık, çekememezlik, düşmanlık gütmeye gibi bazı davranışların Anadolu'da özellikle küçük yerlerde çokça rastlanılan bir durum olduğu, bu nedenle kanunları yaparken bu tür yaklaşımların göz önünde tutulması gerektiği yönünde olmuştur. Toplumun ruh halinin bilindiği, en büyük hastalığın çekememezlik olduğu, zenginlik, ağalık, efendilik gibi durumların kişisel garezlere yol açtığı, sıradan bir kadınlı-erkekli aile toplantısının dahi kasıtlı olarak polisiye bir olaya veya ahlak zabıtalığına dönüşebileceği ve evlerin aranmasına yol açabileceği hatibin dile getirdiği önemli tespitlerdir. Herkesin ahlaksızlık yaptığını, örneğin yalan söylediğini, dedikodu yaptığını ama bu tür davranışların ahlaksızlık olarak yasalara geçmediğini söyleyen Refik Bey, Anadolu coğrafyasında görülen bir başka gerçeği yani kadın oynatma işinde bazı jandarma ve polislerin yer aldığı bilgisini vermiştir. Kolluk kuvvetinin görevini layıkıyla yapmamasından dolayı yetkili makamların işlenen suçtan haberdar olamayacağını belirten Refik Bey, suç işlediği halde herhangi bir yetkilinin veya ileri gelen birinin ceza aldığına rastlanılmadığı değerlendirmesinde bulunmuştur. Adliye Encümeni üyesi Refik Bey'in konuşmasının son kısmında söylediği sözler ise geçerliliğini her zaman koruyabilecek nitelikte bir gerçekliktir.

Refik Bey'e göre yeterli yaptırımı olan kanunlara rağmen suç artarak devam ediyorsa ortada görevi kötüye kullanma söz konusudur. Bu düşünceyi esas alan Refik Bey; *"...iki yüz, üç yüz kadının oynadığını işitecek Konya'da jandarma alay*

kumandanı, polis müdürü yok muydu? ...Bundan dolayı biz heyeti umumiyemiz teşdidi (şiddetli) ceza değil, tatbiki (uygulanabilir) ceza ahkâmını (hükümünü) kabul ederiz" diyerek çıkarılan yasalarla uygulamalar arasındaki ilişkiye dikkat çekmiş ve Encümenin kararının değişmediğini tekrarlamıştır⁴³.

Kadın oynatmanın yasaklanmasına dair kanun teklifi ve ardından yapılan görüşmeler birbirinden farklı tekliflerin verilmesine de vesile olmuştur. Meclis görüşmelerinde "kadın oynatma" ya da "karı oynatma" şeklinde telaffuz edilen bu suça karşı; "...her kim olursa olsun bunlar ile bi'l- ihtiyar (kendi isteği ile) oynayan kadınlar ve bunları muhafaza eden polis ve jandarmalar da müdde-i umumi (savcı) huzuriyle alâ-mele'in nas (halkın huzurunda) yirmi değnekten elli değneğe kadar darp edilir"⁴⁴ içeriğinde bir cezanın da önerildiği görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin uzun zamandan beri Batı tarzı hukuk sistemine geçme çabası içerisinde olduğu düşünüldüğünde⁴⁵ ve olaylara yaklaşım biçimlerine baktığında milletvekilleri arasındaki görüş farkı kolayca anlaşılır. Medrese eğitimi almış olan Konya Milletvekili Rifat (Saatçi) Bey'in değnekli ceza teklifi verirken almış olduğu eğitimin etkisiyle mi yoksa seçim bölgesinde yaygın olan kadın oynatmanın kendisi üzerinde yarattığı kaygıyla mı bu ceza yöntemini gündeme getirdiği farklı açılardan elbette ki tartışılabilir.

Kadın oynatmanın yasaklanmasını ve bu suçu işleyenlere uygulanması gereken ceza şekli ve oranını belirlemeyi hedefleyen kanun teklifinin Adliye Encümeni tarafından hazırlanan raporla uyuşmadığı görülmektedir. Her ne kadar görüşmelerde bazı milletvekilleri idamdan ya da değnek cezasından bahsetmişse de özellikle hukukçu ve eğitimci milletvekillerinin dünyada genel kabul gören hukuk kurallarını etkili şekilde savunmaları, yürürlükteki yasanın devamında karar kılınmasına yol açmıştır. Konunun ele alındığı görüşmelerde oturum başkanlığı yapan Celalettin Arif Bey'in kanun teklifini Meclisin oylamasına sunmasıyla Encümen kararının altmış üç kabul oyu aldığı, değişim isteyen ve Konya Milletvekilleri Abdulhalim Çelebi ile Refik Bey'in vermiş olduğu kanun teklifinin ise kırk üç kabul oyu aldığı görülmüştür. Bu netice sonrasında kanun teklifinin müzakeresi tamamlanmış, alkışlamalar devam ederken oturumun sonlandırıldığı duyurulmuştur⁴⁶.

⁴³ A.g.e., s.300-301.

⁴⁴ A.g.e., s.301.

⁴⁵ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş), Yapı kredi Yay., İstanbul, 2002; Bülent Tanör, "Anayasal Gelişmelere Toplu Bir Bakış", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul, s.10-26.

⁴⁶ TBMM.ZC., C.1, D:I, İ:1, İ.15,C. 3, s.302 (13.05.1920).

Sonuç

Toplumsal sorunların çözümü seçenlerin seçilenlerden en genel beklentilerindedir. Toplumsal sorunların çözümü yasalarla olur ve bu tür konuların müzakereleri meclislerde yapıldığında milletvekilleri kendi görüşlerini dile getirir. Milletvekilleri oturumlarda yaptıkları konuşmalarda içinden çıkıp geldikleri toplumun değer yargılarını yansıttıkları gibi aldıkları mesleki eğitimin kendileri üzerindeki etkisini ve bazen de nasıl bir ruh halinde bulduklarını yansıtmış olurlar. Bu konuşmalar mevcut sorunun çözüme kavuşturulması yolunda önemli olduğu kadar, tutanaklara geçtiği için gelecekteki nesillerin kişisel ve özellikle toplumsal geçmişlerini tanması adına tarihi bir kaynak oluşturur.

Bu makalede ele alınan “kadın oynatma” sorunu, Milli Mücadele döneminde Anadolu’da yaşayanların din, vicdan, ekonomi, psikoloji, sağlık, kültür, eğitim ve hukuk gibi alanlarda karşı karşıya oldukları sorunları ortaya koyduğu kadar, toplumdaki aile ilişkilerini, eğlence anlayışlarını, görev ve sorumluluk bilinçlerini de yansıtmıştır. Milletvekilleri bu yasa teklifine son şekli vermeye çalışırken genel olarak din ve şeriat merkezli ve daha çok ağır cezalar vermenin gayreti içine girmişlerdir. Ancak görüşmelerde modern hukukun esas alınması gerektiğini söyleyenler olduğu gibi bu sorunun eğitimle çözülebileceğini, meselenin sosyolojik ve psikolojik boyuttan ele alınması gerektiğini söyleyecek kadar bilime inanan milletvekillerinin olduğu da görülmektedir. Sonuç itibarıyla giyim-kuşam, eğitim ve daha nice farklılıklara rağmen Büyük Millet Meclisi’nde müzakereler yoluyla ortak paydada birleşilebilmiş ve yeni bir ülkenin temelleri oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Meclis Mebusan Zabıt Ceridesi (İçtimai Fevkalade), C.1, D.4, İçtima Senesi, 1.

T.B.M.M. ZC., C.1, D:I, İ:1, İ.7, C.2, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1959.

T.B.M.M.ZC., C.6, D:I, İ:1, İ.112,C.1, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1943.

Kitaplar

Adivar, Halide Edip, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, Can Yay., İstanbul, 2018.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk-Söylev (1919-1920)* C.I, TTK., Ankara, 1986.

Atatürk'ün Bütün Eserleri (1920), C.7, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

Bengi, Hilmi, *Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş), Yapı kredi Yay., İstanbul, 2002.

Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, İmge Yayınevi, İstanbul, 1995.

Çevik, Zeki, *Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na" Geçiş (1918-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,

2002.

Çoker, Fahri, *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve T.B.M.M I. Dönem 1919-1923*, C.III, T.B.M.M. Vakfı Yayınları No: 6.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.3, Türkiye Yayınevi, İstanbul.

Ertur, Esat K., *Tamu Yelleri*, TTK., Ankara, 1994.

Güneş, İhsan, "Türkiye Büyük Millet Meclisi" Milli Mücadele'yi yöneten ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni Kuran Yasama Organı", *İslam Ansiklopedisi*, C.41, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2012.

İsmail, İbrahim, *Türkiye'nin Sıhhi- İçtimai Coğrafyası, Kırşehir Vilayeti*, Türkiye Cumhuriyeti Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti neşriyatından, İstanbul, 1925.

Kara, Bülent, "Payitaht'tan Kaçış: Anadolu Ajansı Kurucularının Kalemine ve Mustafa Kemal Paşa'nın Yazışmalarına Göre İstanbul'dan Anadolu'ya Aydın-Mebus-Subay Gizli geçişleri", *Akademisyen Kitapevi, Tarih ve Siyaset Bilimi Araştırmaları (Editör: Aydın Efe)*, Ankara, 2019.

Karabekir, Kazım, *İstiklal Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960.

- Özüçetin Yaşar, *Kurtuluş ve Kuruluşta Milletvekili Gözüyle Gazi Mustafa Kemal Paşa (1920-1923)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2020.
- Selek, Sabahattin, *Anadolu İhtilali*, I, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1987.
- Sonyel, Salahi R., *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, I, TTK., Ankara, 1987.
- Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*, C.I, TTK., Ankara, 1983.
- Tanör, Bülent, "Anayasal Gelişmelere Toplu Bir Bakış", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul.
- Tansel, Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.III, MEB Yayınları, İstanbul, 1991.
- Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 2016.

Makaleler

- Atlı, Sagıp, "Türkiye'deki Geleneksel Sohbet Toplantıları Üzerine Bir Değerlendirme", *Millî Folklor*, Sayı:117, (ss.88-101).
- Der, Mehmet - Mak, Mahir, "Oturak Âlemlerinden Barana Sohbetlerine Dönüşüm", *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(9), (ss. 655-680).
- Erkan, Serkan, "Köçek tipinin uluslararası kökeni üzerine bir deneme", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18, I, 2011, (ss. 223-240).
- Kara, Bülent, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bir Hukuk Mücadelesi: İstanbul Hükümetlerinin Yaptığı Anlaşmaların Yok Sayılması", *Tarihin Peşinde*, S. 30, 2023, (ss. 48-63).
- Kara, Bülent, "Hıyanet-i Vataniye Kanunu Müzakereleri Bağlamında Deneyim ve Mesleki Eğitimin Milletvekili Konuşmaları Üzerindeki Etkisine Dair Bir İnceleme" *Tarihin Peşinde*, C.20, S.20, 2018, (ss. 41-77).
- Konan, Belkıs, "Osmanlı Hukukunda tecavüz suçu", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 29(29), 2011, (ss.149-172).
- Onaran, Başak Tuğ, "1858 Ceza Kanunname-i Hümayunu'nda Irz ve Namus Kavramlarının Kodifikasyonu ve Toplumsal Cinsiyet", *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr/ktc>, S.V (2),2022, s.233.
- Özüçetin Yaşar, "Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun Müzakereleri ve Kabulü", *Tarihin Peşinde*, S.5, 2011, (ss. 251-282).
- Sakman, Mehmet Tahir, "Konya Oturakları Üzerine", *Erdem*, 13(39),(ss.425-443).
- Yakıcı, Ali, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları", *Millî Folklor*, Sayı: 87, (ss. 94-100).